

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

Priscianus

[Venedig], 15. Dez. 1481

Liber decimussextus de coniunctione

[urn:nbn:de:bsz:31-324175](#)

euax:doloris ut hei. **V**irgili.in primo æncidos. **H**ei mihi qualis erat
quatum mutatus ab illo **H**ectore. **E**t **O**dolor atque decus magnum
rediture pareti. **V**irgilius in.xi.& i bucolicis. **A**h scilice in nuda coni
xa reliquit. **I**dem in eodem. **A**h tibi ne teneras fecet aspera platas **T**is
moris:ut at at:mi homo formidolosus es. **T**erentius in eunu. **A**dmi
rationis:ut idem in eodem. **P**ape exuperat ipsam thaydem. **I**nter has
ponunt etiam sonitum litterarum mutationes ut risus haha hehe &
phi ha hoe & hau. **P**ossunt tamen esse quædam dubia inter aduerbia
& coniunctiones:ut o quādo indignationē significat uel dolorē: uel
admirationem:interiectionē hoc accipiunt. **Q**uando uero uocādi est
uel oprandi aduerbiū. potest tamē etiam nomen esse ipsius litteræ
ut supra diximus: **A** quoq; & præpositio est & interiection & nomen.
præpositio ut a summo ad imum. **I**nteriection ut præmostrauimus in
bucolicis esse positum. **N**omen ipsius litteræ. **P**ro quoq; tam præpo
sitio q; interiection:præpositio: **Vt Viro**l.in .xii. **P**rolatior obtestor: p
maiestate tuorum:& in.v. **P**ro se quisq; uiri:de promūt tela pharetris
Interiection:ut **Luc.** in tertio. **P**rohī remeasset in urbem **Gallorū** tan
tum populis arctoq; subacta. **O**pime tamen de accentibus earum do
cuit **D**onatus q; non sunt certi. **Q**uippe cum & abscondita noce: id est
non plane expressa proferantur:& pro affectus cōmoti qualitate con
fundantur in eis accentus. **A**liat tamen quoq; partes orationis singu
la uel plures solent interiective proferri: **Vt Virgilius in primo ænci**
Nauibus infandum amissis unius ob rem. **I**nfundum pro interiectionē
posuit. **P**roprietamē uoces interiectionum primirimæ sunt:ut pape
euax hei heuheu ha ha & similia.

Liber decimus sextus de coniunctione .

ONVNCTIO EST PARS ORATIONIS
indeclinabilis coniunctiva aliarum partium orati
onis: quibus consignificat uim uel ordinationem
demonstrans. **V**im quando simul esse res aliquas
significat:ut & pius & fortis fuit Aeneas. **O**rdi
nem quando consequentiā aliquarum demonstrat
terum:ut si ambulat mouetur:sequitur ambulatio

nem motus: non tamen etiam motum omnino sequitur ambulatio.
Possunt enim aliqui & accumbentes moueri: ambulare autem sine mo-
tu non possunt. Accidunt igitur coniunctioni: figura & species: quā
alii potestatem nominant: quae est in significacione coniunctionum.
Præterea ordo. Figura simplex quidem: ut at et sed: Composita uero
ut atq; etenim sedenim. Hæc enim ex accentu composita esse noscun-
tur. Species sunt coniunctionis: copulatiua: continuatiua: subconti-
nuatiua: adiunctiuia: causalis: effectiuia: approbatiuia: diliuctiuia: ub-
disiunctiuia: disertiuia: præsumptiuia: aduersatiua: abnegatiua: collecti-
ua uel rationalis: dubitatiua: cōpletiuia. Copulatiua ē quæ copulat tā
uerba quā sensum: ut & q; ac atq; quidem quoque quando pro q; po-
nitur at ast sed autem uero quando pro autem accipitur. Hæc enim
copulant cum confirmatione intellectum. Inueniuntur tamen mul-
ta tam ex supradictis quā aliis coniunctionibus diuersas significati-
ones una eadem que uoce habentes: sicut uibus ostendemus ut q; in
ueniture tiam completiuia: Ut Virgilius: Alcandrumq; aliumq; neo-
monaq; priuatimq;. Ac non solum pro &: sed etiam pro q; accipitur.
Virgilius in tertio æneidos. Haud lecus at iussi faciunt: tecto q; per
herbam. Terentius in phormione. Nunq; æque inquit ac modo pau-
partes onus uisa est mihi & miserum & graue. Salustius in iugurtino
Præterea trāsuerſiſ itineribus quotidianie castra mouere iuxta: ac si ho-
ſis adesset uallo atq; fossa munire. Similiter atq; Terentius in phor.
Ne simili utamur fortuna atq; uſi ſumus. Continuatiuae ſunt quæ
continuationem & consequentiam rerum ſignificat: ut ſi cum ey græ
cum ſignificat. Quando enim ean causalis eſt: ſimiliter ſiue ſin ſi
continuatiuae ſunt quā causales. Proprie autem continuatiuae ſunt:
quæ ſignificant ordinē præcedentis rei ad ſequentem: ut ſi ſtertit dor-
mit: & ſi agrotat pallet: & ſi febri uexatur ealet. Non enim uerſo ordine
in hiſ conſequentiā ſententia ſeruat oratio. Non enim qui dormit
omniuo ſtertit: quonodo qui ſtertit dormit: nec qui calet omniuo &
febri uexatur. Et hæc quidem: id est continuatiuae qualis ē ordinatio &
natura rerū cū dubitatione aliqua eiſtia terū ſignificat: Subcōtinua-
tiuae uero cauſa cōtinuationis oſtendūt cōſequētē ſine aliqua dubita-
tione cū eſſentia terum: ut quoniā quia: ut quoniā ambulat mouetur
quia ſol ſup terra ē dies ē. Vtrūq; enim ſignificat fieri ordine cōſequē-
ti. Quidā tamen & has continuatiuas & subcōtinatiuas iter ſpecies
cauſaliū poluerūt: qūo & adiunctiuas & effectiuas: nec irrationabiliter.

Et continuationis, n. & subcontinuationis & adiunctionis & effectus
per has causa reddi ostenditur. Continuationis: ut si ambulat moue-
tur. Adiunctionis: ut mouetur ambulat. Effectus mouetur ambu-
lat enim. Est autem quando ut etiam pro *διη* græca ponitur. Cer.
in phormione. Si est patrue culpā ut antipho in se admiserit non cau-
tam dico. Sunt etiam causales quasi proprio nomine quoniam pro-
dest tibi lege: & heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi. Virgili.
in quinto. Et q̄obrem discede. Causales igitur quas alii in una specie
posuerunt. Apolonus pater herodiani in quinto. Species diuidit quas
iupra ostendimus; idest continuatas subcontinuatius causales ad
iunctiuas effectiuas. Adiunctiuas sunt quæ uebis subiunctiuis adiū-
guntur: ut si cum ubi dum quatenus quando *τόντα* græcam coniuncti-
onem significat. Similiter cū quādo *in τόντα* græca itelligitur: ut si uenias
faciam: & ut pro sit tibi facio. Virgilius in primo æneidos. Multa quo
que & bello passus dum conderat urbē: Inferetq; deos latio. Similiter
quatenus id libenter faciat. Et Virgilius in buco. Cum faciam uitulā
pro frugibus ipse uenito. Inueniūtur tamen ex his quædam simul &
causales: ut exerceo te ut sis sanus: Eris doctus si legas. Et hoc inter-
est inter adiunctiuas & proprie causales q; haec causales cum affirma-
tione: illæ cum dubitatione proscruntur. Inueniuntur tamen nomina
uel pronomina uel etiam præpositiones uel eriam aduerbia: quæ loco
causalium accipiuntur coniunctionum: pronomina ut ideo co. Noīa
qua causa qua gratia quapropter quābrem & quasobres. Ne quoq;
quando *in τόντα* significat coniunctio est causalis. Virgilius in secundo
æneidos. Ne recipi portis: aut duci in incenia possit. Neu populum an-
tiqua sub religione tueri. Et nota autem quoq; & neu hic pro copula/
tiuis etiam cōiunctionibus. inuenit etiā ne pro neq;: quæ copulati/
ua est cōiunctio. Sub una enim abnegatione copulat res quomodo
& nec. Luc. in. i. Nec si roma ferēs. Cice. in. iiiii. inuecti. Ne dici quidē
opus ē quāta diminutione ciuiū. Hoc autē idest nequādo *μητροῦ* si
significat aduerbiū est. Inuenit tamē etiā uerba p aduersatiua cōiuncti-
one cū aduerbio: ut quāuis p quāq; & p & si quomodo licet & licebit
Virgilius in undecimo. Dicam equidem licet arma mihi mortemque
minetur: pro quanquā minetur. Luc. in septimo. Omnia maiorū uer-
tamus busta licebit. Et stantes tumulos: & qui radice uetussta. Effude
re suas uictis compagibus urnas. Plus cinerem hemoniæ sulcis tellu-
ris aratur. & proprie causales sunt: quæ causam antecedētē ostendūt:

causatiua. i. res ex causa antecedente eueniētcs significant: ut doctus
sum nam legi. Aeole nāque tibi diuum pater atq; hominum rex. Et
mulcere dedit fluctus & tolere uentos. Virgilius in primo aenidos.
Et sicut tibi labor enim quando hāc te cura remordet. Approbatiuæ
sunt quæ approbant res: Vt Virgilius in. xii. Evidem merui nec de
precor inquit. Teretius in phormione. Ita cognatam quidem at nos
unde. Inueniuntur & casuiales pro approbatiuis: Vt Virgi. in secundo
aenidos. Dii si qua est cōculo pictas quæ talia curat. Idem in primo Si
quid usq; justiciæ est: Idem in quinto Si concessa peto: si dant ea mœ
nia parce. Et sciendum q; quando approbatiuæ sunt: indicatiuo mor
do iunguntur. Disiunctiæ sunt quæ quis dictiones coniungant: sen //
sum tamen disiunctiuum habent: & alteram quidem rem esse: alterā
uero non esse significant: ut ne uel aut: Vt Virgilius in septimo. Siue
errore uia: siue tempestatibus acti: & uel dies est: uel nox. Iuuenalis i
primo: Aut dic aut accipe calcem: Virgilius in secundo aenidos. Aut
aliquis latet error equo ne credite teucri. Aut hāc in nostros fabrica
ta est machina muros. Et est quando indicatiuæ dicuntur. est quādo
dubitatiuæ: ut Aut lux est: aut tenebre: Dubitatiuæ: ut aut prodest
aut non prodest diuicias querere. Subdisiunctiæ sunt quæ uoce dis
iunctuarum utrūq; tamcn esse significant: uel simul: ut copulatiuæ
uel discretiæ simul: ut Terentius in eunuc. Vel rex semper maximus
mihi gratias agebat: pro etiam rex. Idem in phor. Vel oculum exclu
dito: est ubi uos ulciscar locus. & Alexander siue Paris: pro alexáder
qui paris dicitur. Similiter mars siue maiors: gradius uel mspiter
præsul est bellorum. Discrete tamen utrūq; simul esse significat: ut
tota die uel legit iste uel cogitat. significat enim & legere & cogitare:
sed non simul utrūq; facere sed aliis horis legere: etiā aliis cogitate
Similiter remex uel expellit remum uel attrahit. cum simul pene
utrumque fieri intelligo sed distincte. Alius est enim motus pellentis
alius trahentis. Similiter si dicam uel tunicam mihi accommoda:
uel etiam penulam. Subdisiunctiuum est. uideor enim inalterius pe
titione libenter utrūq; accipere. Sed potest hic etiā disiunctiuæ esse
Aliud est enī al terutru petere: aliud utrūq;. Ergo si dicam uel tunica
uel penulam alterutrum ostēdo: cū uero addā ibi etiā tunicam: ostēdo
uel tunica rem uelle uel duas: qđ disiunctiuū ē. Inuenitur tamē uel con
iunctio ēt diminutionē significās: ut Lucanus in. iii. O felix si te uel
sic tua roma uideret. Disertiæ uel electiæ sūt quādo diuersis psonis

aliquid nos ex eis eligere ostendimus: ut diues uolo esse q̄ paupcr.
Terētius in andria. Quæ inhoneste hic uoluit diuitias parare q̄ hone
ste in patria paup uiuere. Est aut̄ q̄ accusatiuus quæ infiniti nominis
& aduerbiū similitudinis. **Vt** **T**erētius in phormi. Quam iniq; cōparatum
est put & dupl scatum: p consūctione aduersatiua accipitur. **Vt** **Vir.**
in lecto. Quāq; o sed superent quib; hæc neptune dedisti. **I**dē in .i.
æncidos. Quanq; anfimus meminisse horret: Aduersatiua sunt quæ
aduersum cōuenienti significant: ut tamē quāq; quis & si etiā si sal/
tem: Hæc etiam diminutiā significationem habet: **Vt** **Vir.** in .iii.
ænc. Saltem si qua mihi de te suspecta fuisset Ante fugā soboles. **I**dē
in secundo: Et magis atq; magis quāq; secreta parentis Anchisæ do/
mus: arboribusq; obiecta receperit Clarescunt sonitus. Aduersum enī
conuenienti significant. at quoq; pro saltē & uel & aut inuenitur. **Vir.**
in sexto. Si te nulla mouet tantæ pietatis imago Ar ramum hunc ape/
rit ramum qui ueste latebat Agnoscas: & si non uis dicere uel intelli/
ge: pro saltē intellige. Similiter si nō factis debitum reddis: aut uer/
bis age gratias: p saltē uerbis. Ne quoq; in eadē inuenitur significati/
one. **S**alustius in catilinario: Quippe secundat res sapientiū animos
fatigant: ne illis corruptis moribus uictoria temperarent. Inuenitur
etiam in hac significatione nec & neq;: ut nec una hora auarus negli/
git lucrum neq; pius iusticiam: neq; unū assem præstat illi egēti: nec
hic abnegat petenti aliquod prorsus: quod potest & decet. Abnegati/
uæ sunt apud græcos κέν & τέλος: quæ uerbis cōiunctæ posse fieri rem o/
stendūt: sed ppter causam aliquā nefiat impediri: ut οὐτοις μόσαντες θύ/
μοις οὐδὲ πράξεις πράξαις οὐτε πράξαις. Nos autem si/
ne cōiunctionibus abnegatiuis: subiunctiuis utimur uerbis in huius/
modi sensibus: ut fecissem si potuisse. Et gaudeat Priamus si au/
deat: **Vir.** in .xi. Tu quoq; nūc stares īmanis truncus inermis esset p/
ætas. & idem. Si robur ab annis stares ἔχαστος: Collectiuæ uel rōna/
les: ergo igit̄ itaq;: quādo ante penultima acuitur: quin alioquin im/
mo utiq; atquin. Hæc enim per illationem colligunt supradictum:
hoc est ratione confirmant: **Vt** **C**cero pro ligario. Habes igitur qđ
est accusatori maxime optandum cōfidentem reum. **L**ucanus i nono
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus. Inuenitur tamen etiam pro
expletiua: **Vt** **T**erentius in andrianis. mihi ne tibi ergo: **V**irgilius in
decimo. Quin occidit una serpedon mea progenies. **T**erētius in eunu.
At qui ita opus est **C**cero pro ligario. Itaque quo me uertam nescio

Dicuntur tamen hæc eadem illatia quod præpositis aliis inferuntur.
Vt Catilinam Cicero solus sapientia domuit. Solus igitur Cicero patet
triā seruauit. Dubitatiæ sunt quæ significant dubitationem: ut an
ne correpta necne: Vt Virgilius in. iii. ænei. Eloquar an silea gemitus
lachrymabilis immo. Idem in primo æne. An phœbi soror an nymphæ
tanguinis una. Idem in undecimo. Iustitiæ ne prius mirer belli ne
malorum. Frequentissime tamen hæc eadem interrogatiæ sunt: Vt
Virgilius in tertio æne. Hectoris andromachæ pyrrhinæ cónubia ser-
uas. idem in decimo. Tanton me crimine dignum. Hæc eadem inue-
nitur & pro confirmatiua. Horatius in secundo sermonu Clarus erit
fortis iustus sapiens ne etiam & rex. idem in eodem. O seri studiorum
qui ne putetis difficile. & mirum rhodio quod phœbe leonti contigit.
Terentius in and. Nunc ne demū istud uerbum in te incidit. Hic enim
ne coniunctio nec interrogatiua nec dubitatiua: sed cōfirmatiua ē. Vir-
gilius in. x. Tanta ne me tenuit uiuendi nate uoluptas. Vt pro me ho-
stili paterer succumbere dextrae. Est enim ne pro etiā. Sola hæc apo-
strophem accipit apud latinos. Necne quoque pro an non accipitur:
ut sit sensus. in morte necne prodest recte uiuere. Completatiæ sunt ue-
ro autem quidem equidem quoque enim nānāq; & fere quacunque
coniunctiones ornatus cā uel metri nulla significationis necessitate
ponuntur hoc nomine nuncupantur. Omnes tamen hæc inter alias
species inueniuntur. Aeneas uero & pius & fortis sicut completiuā ē
quia & si tollatur uero significatio integra manet. Sin autē dicam Ae-
neas quidē pius sicut: Ulyxes uero astutus: hic pro copulatiua accipi-
tur: quia utriusq; rei simul essentiā significat cum substantia: potest
tamen & distributiua dici: quia distribui diuersas res diuersis personis
Completiuā autem esse etiam Salustius ostendit in catili. uerum eni-
uero iis demum uiuere & frui anima uidetur. Hic enim ornatus cau-
sa uero adiuncta est quis possit etiam approbatiua esse. Similiter Vir-
gilius in. xii. Evidem merui nec deprecor inquit poterat sensus stare
si dixisset sine equidē: ego merui nec deprecor. Sed siue metri cā siue
ornatus cā addidit equidē. Vnde nec intulit aut uel uero subiectiuas
eius uel tamē: q; ipsa quoq; cōpletiuā inuenitur sapissime: ut Stati. in
xi. Me miserā uinces: prius hæc tamē arua necesse ē. Experiare domi-
Sciendū tamē q; quidā equidē coniunctionem compositam esse exi-
stunt: ab ego & quidem: sed errant. Simplex enim est: & hoc ma-
xime ex ipsa quoque constructione orationis possumus intelligere.

Nam quidem facio:quidem facis quidem facit dicimus. Et potest
& ad primam & ad secundam & ad tertiam transferri personā:quod
minime fieret si esset compositum ex ego & quidem. Nemo enim di-
cit. Ego quidem facis:ego quidem facit: sed ego quidem facio tantū/
modo ad primam perlonam. Et hoc usus auctorum etiam approbat
qui quidem præposita ego subiungunt: **Vt Salustius in catilinario**
Equidem ego sic existimo patres cruciatus. Si esset etiam composita
equidem ex ego & quidem minime ei ego subiungeretur. Quoq; quā
do pro etiā uel et accipitur copulatiua ē: **Vt Vir. in. vii. Tu quoq; lit**
toribus nostris ænca nutrix. Quando autem superuacula ponitur cō/
pletuia est. **Virgilius in primo.** Multa quoq; & bello paſlus. Nisi qđ
quidam existimant:ut pro aduerbio similitudinis accipiatur:quomo-
do item enim quoq; cum sit causalis τό γέρον significat:ut cole pudici-
ciam: **Hæc enim fundementum est omnium animi uirtutum.** Inue-
nitur tamen eadem etiam completiuia quando ἀντί significat græcam
coniunctionem:ut **Progeniem** sed enim troiano a sanguine duci Au/
dierat. **Virgi. in primo.** Inuenitur eadem etiam p affirmatiua:ut **Te**
rentius in andria. Enim uero daue nihil loci ē segnitiae. neq; secordiæ
& maxime præpositua hāc habet significationem:ut idē in adelphis
Enim non linam: **Similiter** nam quomodo enim est: quando γέρον est
quando ἀντί græcam coniunctionem cōpletuam uel affirmatiua signi-
ficit: **Vt Virgilius in quarto geor.** Nam quis te iuuenum confidentis
sime nostras Iussit adire domos Τισαν hic repletiuæ uim habet. Idē
in quinto. Heu quia nam tanti cinixerunt æthera uimbi. Idem in pri-
mo ænclidos. Acole: nāq; tibi diuum pater: atq; hominū rex. hic cau-
salis est. Ordo accidere dicitur cōiunctionibus qui cōmuniſ est pene
oibus dictiōibus. Quædā enī naturaliter præponunt:ut præpositiōes
casualibus: & aduerbia pleraq; uerbis & interrogatiis & iſinitis relati-
ua subiūgunt uel redditiuia noīa uel aduerbia uel adiectiuia noīa præ/
ponunt appellatiis:ut sapiēs homo & citus equus. Est tamē quādo
auctoritas præpostere his utit. Similiter igit̄ cōiunctiōes pleraq; tā
præponi q̄ supponi possūt. Hūt tamē quædā quæ semp præponūtur
ut at ast aut ac uel nec neq; si quin quatenus ſin ſeu ſue ni. Aliæ quæ
ſep̄ supponūtur:ut q̄ ne ue: quæ etiā encliticæ ſunt: quidē quoq; au/
tem: quod ſolebant antiqui etiā præponere. Aliæ pene omnes indiffe-
renter præponi & supponi poſſunt:ut atq; quæ poetice præponūtur
aliter nō: **Vt Virgili. in. ix. Suspiciēs altam lunā;** & ſic uoce precatur

Horatius in i. sermonum. Cum me hortaretur parce frugaliter. Atq; uisuere uti contentus eo qd mihi ipse parasset. Et equidē tamē quāq; quādo quatenus nam enim ita quoniā quapropter ergo igitur quia. Et sciendū q; pleraq; coiunctiones quomodo præpositioes dīuer tas habent in una eademq; uoce significationes : quod in multis iam ostendimus. Hoc quoq; non est prætermittendum q; coiunctiones sibi præpositae inueniuntur tam eisdē potestatis cū sint q; alterius: ut **Cicero in prognosticis**. Ast autē tenui quaē candēt lumine phathnae **Vir. in. i.** Atq; equidem teuctū memini idona uenire. **Idem in tertio.** Nam neq; erāt astroq; ignes. nec lucidus æthera **Sydera polus.**

Liber Prisciani Minoris.

VONIAM IN ANTEEXPOSITIS LIBRIS

A de partibus orationis in plerisq; Apollonii Auctorita tem sumus secuti : Aliorum quoq; siue nostrorum si ue gratorū nō prætermittentes necessaria: & si quid ipsi quoq; noui potuimus addere. Nūc quoq; eisdē maxime de ordinatione siue constructione dictionū quam gracie v̄t̄q; in uocant uestigia sequentes: si quid etiā ex aliis uel ex nobis congruum inueniatur non recusemus interponere . In supradictis igitur de singulis uocibus dictionum ut possebat earum ratio tractauimus . Nunc autem dicemus de ordinatioē earum : quaē solet fieri ad constructionem orationis præfectæ . Quemadmodum necessariam ad auctorum expositionem omnium diligentissime de bermus inquire. q; quemadmodum litteræ aptæ cœuntes faciūt syllabas, & syllabæ dictioēs : sic & dictiones orationē . Hoc enim etiam de litteris tradita ratio demonstrauit: quāt bene ab Apollonio dicūtut prima materies uocis humanæ indiuidua . Ea enim non quocunqu modo iuncturam ostendit fieri litterarum sed per aptissimam ordinationem: unde & litteras ueresimiliter dicūt auctores appellari: qua si legitteras : eo q; legendi iter præbeant ordine congruo positæ . Nec non ēt a litteris syllabæ idē recipiunt cū ex his cœuntes iuncturæ pro debito dictionem perficiunt. Igitur manifestum ē q; sequens est ut ēt dictiones: cū partes sint per constructionem perfectæ constructionis τῶν κατόδυνταί εον λεξεων εν ἀριθμοσ δυν τεοελένον Διάβοιαν ε / χουσαν δυτοεελην aptā structurā. i. ordinationē recipiāt . Quod enim